

Надточій Ю. М.,
Національний технічний університет України “КПІ”

СТРУКТУРА АНГЛОАМЕРИКАНІЗМІВ-ТЕРМІНІВ В ПОЛІТИЧНІЙ ПІДСИСТЕМІ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Стаття присвячена дослідженню англо-американських запозичень-термінів сучасної німецької мови, а також дослідженню особливостей їх функціонування в мові та проблем, які вони створюють при перекладі.

Ключові слова: політичний дискурс, політичний текст, прагматичний потенціал тексту, лексика, динамізм, інтернаціоналізація, англо-американізм, запозичення, кальки, напівкальки, запозичення – екзотизми, мовні контакти.

Статья посвящена исследованию англо-американских заимствований- терминов современного немецкого языка, а также исследованию особенностей их функционирования в языке та проблемы, которые они создают при переводе

Ключевые слова: политический дискурс, политический текст, прагматический потенциал текста, лексика, динамизм, интернационализация, англо-американизмы, заимствования, кальки, полу кальки, заимствования – экзотизмы, языковые контакты.

This article observes the Anglo-American loan words, the terms in the modern german language and scientific researches of their functioning and the problems by their translation

Key-words: political discussion, political text, pragmatic potential of the text, vocabulary, dynamism, internationalization, Anglo-American loan words, loan words, translation loan words, semi-translation loan words, linguistic contacts.

Актуальність даної тематики полягає в тому, що англо-американський вплив на сучасну німецьку мову і зростаюча кількість запозичень на даний момент є однією з найважливіших і недостатньо вивчених лінгвістичних проблем. А також актуальність визначається з одного боку швидкими змінами політичної лексики німецької мови завдяки впливу англо-американізмів, а з іншого – проблематикою перекладу фахової англо-американської запозиченої лексики в політичних текстах німецької мови.

Метою дослідження є встановлення наслідків взаємодії англо-американізмів та термінів фахової політичної лексики в сучасній німецькій мові та закономірності перекладу запозиченої англо-американської термінології

Об’єктом дослідження є галузева політична лексика сучасної німецької мови, яка зазнавши значного впливу з боку англійської мови, становить великий інтерес для перекладознавства.

Предметом дослідження є виокремлення та аналіз багатограних особливостей перекладу англо-американських запозичених термінів, а також визначення особливостей їх функціонування в мові.

Матеріалом дослідження є політична лексика, яка була зафіксована в ЗМІ, а саме: промови, виступи та різно-типні звернення до населення відомих політиків Німеччини.

Методи дослідження визначені цілями та завданнями: для збору фактів був використаний метод суцільної вибірки з німецьких засобів інформації; описовий та зіставний методи – для відображення опрацьованого матеріалу.

Сучасні дослідники визнають, що політична термінологія – це широкий шар лексики, який інтенсивно розвивається та активно взаємодіє з іншими шарами лексики, насамперед – суспільно-політичної, економічної, загальнонавчальної, а також запозиченої. Досліджуючи політичну лексику, лінгвісти зазвичай дотримуються єдиної думки, що в середині цього лексичного пласта чітко виділяється ядро – слово “вузько політичного” напряму типу “держава”. Хоча це неоднозначне запитання, так дослідник Р. М. Королева говорить про те, що ядро політичної лексики становить суспільно-політична термінологія і книжкова лексика, а належність слова або словосполучення, на думку Л. А. Мурадової, до ядра політичної лексики може бути визначена таким чином: якщо в структуру значення лексичної одиниці входить компонент “політичний”, “соціальний”, то її можна розглядати як складову частину ядра політичної лексики. Її провідною семантичною ознакою є наявність семантичного компоненту “політичний, соціальний” у структурі значення лексичної одиниці. Наявність даного компоненту визначається за допомогою словникових дефініцій.

Визначити склад периферії політичної лексики також досить складно, тому що визначення самих понять “політичний, громадський” є складним і багатограним. Саме тому аналіз цієї лексики лінгвісти починають з визначення значень компонентів даного терміну. Так Л. А. Мурадова досить широко характеризує склад периферії, включаючи до її складу лексичні єдності з галузей економіки, дипломатії, культури, які характеризують політику держави в тій чи іншій сфері. Політику держави можна застосувати до великої кількості сфер соціального життя суспільства, тому що вона зачіпає всі сфери людської діяльності.

Але в той же час політика – це сфера діяльності, яка пов’язана з відносинами між класами, націями, соціальними групами і ядром її є проблема засвоєння, утримання і використання державної влади, участь у справах держави. Політична система суспільства включає поряд з державою партії, церкви, організації та утворення, що переслідують політичні цілі, таким чином, можна сказати, що ядро політичної лексики та її периферія – явища складні, і кордони її периферії досить умовні, тому що мова – це живе, рухоме явище.

Результати досліджень засвідчують також істотні зміни в лінгвістичній моделі світу у зв’язку з тим, що в наше сьогодення переважну частину лінгвістичного фонду складає фахова лексика. Збільшення кількості терміносистем викликало появу нових проблем, зокрема, роль соціальних чинників у процесі номінації, які безумовно, впливають на побутову стандартизацію нових термінологічних одиниць, на їх зовнішню та внутрішню форми, на їх лексичне, фонетичне та графічне оформлення тощо.

З огляду на зазначене, вагомого значення набуває аналіз словотвірного потенціалу англоамериканізмів як показника їх пристосування до словотвірної системи сучасної німецької мови.

Відомо, що лексика політики, як і лексика будь-якої іншої термінологічної концептосфери, використовує ті ж засоби номінації, що й загальнонародна мова. Питання тільки у відборі, у наданні переваги того чи іншого засобу. При заповненні актуального номінативного простору в сфері політичної термінології спостерігаються добре відомі тенденції вибору умотивованих або повністю неумотивованих найменувань. Відповідно до цих найменувань в політичній термінології німецької мови продуктивними виявляються перш за все складні найменування і різні типи складних слів з прозорою внутрішньою формою, з одного боку, і запозичень, з іншого. Перевага подібних засобів номінації відповідає вимогам точної кваліфікації елементів термінологічного простору і тенденції будь-якої термінології до регулярності.

Доля англо-американських запозичень в політичній термінології німецької мови значна. Це пояснюється у більшості випадків соціальними чинниками, зокрема характером дипломатичної діяльності, плідними контактами вчених, заснування спільних підприємств тощо. Показово, що деякі з цих запозичень зазнають денотативно-комунікативної переорієнтації. Більшість економічних ситуацій мають міжнародний характер (пор. зовнішня торгівля, митниця, перевезення тощо). Крім того, треба враховувати і той факт, що в багатьох мовах політична термінологія являє собою вже сформовану підсистему, узуальним найменуванням яких не завжди можна знайти зручний однослівний еквівалент [7, с. 96].

Аналіз фактичного матеріалу дозволяє стверджувати, що одним з яскравих показників словотвірної асиміляції англо-американської запозиченої лексики є входження її в словотвірну систему німецької мови. При цьому запозичені слова-терміни активно поєднувались з питомими словотвірними елементами німецької мови, утворюючи різного роду гібридні новоутворення і стимулюючи та доповнюючи тим самим словотвірну активність німецької мови.

На сьогоднішній день загальноновизнаним є поділ англо-американських запозичень на однокомпонентні та багатоконпонентні.

До однокомпонентних термінів належать англо-американізми, які складаються з однієї лексичної одиниці, якою може бути коренева морфема. Це прості (кореневі) слова, які не можуть розкладатися на менші морфеми і не похідними від якогось іншого слова (Boom, Chip, Clerk, Job, Test тощо) [3, с. 3-14]. Входячи до системи німецької мови, ці англо-американські запозичені прості терміни починають активно поповнювати основний склад політичної лексики і слугують центрами словотвірних гнізд, стають твірними для інших нових слів:

/test/: Test, Tester, testen, Testbild, Testfahrer, Testflieger, Testflug, Testflugzeug, Testmethode, Testobjekt, Testperson, Testpilot, Testpuppe, Testserie, Testspiel, Teststopp, Teststoppabkommen, Teststrecke, Testverkaufsstelle, Testwert, Gruppentest, Warentest, Eignungstest, Krötentest;

/boom/: Boom, boomen, Boom-Jahre, Boom-Zeit, Boom-Expansion, Baby-Boom, Bunkerboom, Etdölboom, Frachten-Boom, Pacht-Boom, Rüstungsboom, Schlamm-Boom, Überdruck-Boom, Telefonboom, Bau-Boom, Lufttouristik-Boom, Mietenboom, Konjunktur-Boom, Export-Boom тощо.

До наступної групи похідні та складні англо-американські запозичення-терміни, а також словосполучення англо-американського походження, які в німецькій мові відповідають композитній структурі і характеризуються внутрішньою цілісністю.

До похідних слів ми відносимо такі англо-американські лексичні одиниці, які складається з кореня і словотвірного афікса (префікса або суфікса): fax-en, Chat-er-ung, test-en, Test-er, stopp-en, be-streik-en, тощо [4, с. 224-229].

До похідних англо-американських запозичених одиниць належать також такі слова з перед- або післякореневими елементами, які були виокремлені у запозичених термінах шляхом зіставлення споріднених слів, як Recycling, Containne-r, Manage-r, out-side-r, over-draft, Market-ing, хоча ці англо-американські запозичення не були утворені за допомогою німецьких засобів словотвору.

Складні слова в німецькій мові утворюють окремий продуктивний спосіб словотвору. В лінгвістичній німецькій літературі вживається також термін "композиції" [2, с. 27-30]. Цей спосіб полягає в утворенні складного слова через поєднання двох або більше основ, які можуть поєднані як за допомогою інтерфіксів -(e)s-, -(e)n-, -ens-, -e, -er-, так і без них. Між компонентами складного слова, як правило, існує певний семантичний зв'язок. Вони можуть бути поєднані за типом субординації або координації. Відповідно до цього дослідники словотворення виділяють означальні та копулятивні складні слова. Крім вказаних двох типів, М. Д. Степанова виділяє ще багатозначні складні слова та імперативні назви [6, с. 94-108].

Аналіз досліджуваного матеріалу досліджує, що складні слова, утворені за участю англоамериканізмів, є продуктивними в політичній підсистемі сучасної німецької мови. Складні терміни з англо-американським компонентом в політичній лексиці німецької мови за способом утворення можна поділити на двочленні та багаточленні.

До двочленних складних термінів з англо-американським компонентом належать терміни, які складаються з двох основ. Як показує аналіз досліджуваного матеріалу, збагачення словникового складу політичної підсистеми лексики сучасної німецької мови відбувається головним чином саме шляхом словоскладення.

До складних слів цього типу належить велика кількість англо-американських запозичень-термінів. В основі продуктивності даного способу термінотворення є тенденція до спеціалізації, уточнення терміну, звуження його значення, на основі яких виникають парадигми, побудовані гіперон-гіпонімічних відношеннях. Ці терміни можуть бути з дефісним написання або писатися разом: Sales-promoter, Internet-Service, Deficit-spending, Poolabkommen, Computercrash, тощо.

Компоненти двочленних англоамериканізмів-термінів поєднані між собою субординативним зв'язком, в яких перший компонент визначає другий, а значення другого компонента є основним. При цьому першим або другим компонентом цих складних слів – термінів є англо-американські запозичення, тобто вони можуть бути як озна-

чальною частиною, так і основною, або ж одночасно і як **Bestimmungswort**, так і **Grundwort**. М. Д. Степанова визначає ці складні слова як означальні. Такі складні слова ще називають термінами – гібридами: Familienbudget "сімейний бюджет", Budgetdefizit "дефіцит бюджету", Budgetpolitik "бюджетна політика", Exchangeorder "дopusчення на обмін послугами", Preisstopp "заморожування цін", Leasingvertrag "орендний договір", Trademark "торгова марка", Exportexpansion "розширення експорту" тощо [6, с. 117].

Двочленні складні терміни за участю англоамериканізмів можуть утворюватися:

а) як із запозичених основ у поєднанні з питомими, де англо-американізм може бути означальною: Leasing-Gesellschaft, Hedge – Geschäft, No – name – Produkt, Offset-Länder "країни, які здійснюють взаємні платежі через розрахункові рахунки в емісійних банках"; або основною частиною: Erdölboom, Anlagenexport, Mammutkonzern, Warentest, Personalcomputer, Gehirtrust тощо.

б) так і без поєднання з питомими основами, тобто запозичується повністю складне слово з мови – продуцента, Management-by-out "викуп підприємства його співробітниками", Sales-Manager "завідувач відділом збуту, менеджер по збуту", Know-how, Joint-Venture, Deficit-spending "дефіцитне фінансування", Job-Sharing, Brain-Trust, Cash-Flow тощо [1, с. 80-83].

Серед інших типів багатокомпонентних англо-американських політичних термінів можна виділити ще змішану мовну структуру, коли поєднуються складні запозичені терміни з німецькими. Такі складні слова М. Д. Степанова називає багаточленними. Вони представляють собою також тип означальних складних слів, але більш ускладнений. Багаточленний складний термін складається з двох частин: означальної і основної, але один з цих частин (а іноді обидві) є в свою чергу словом-терміном: пор. Full-time-Job, Teststoppabkommen тощо [6, с. 139].

Означальна частина вищезгаданих складних термінів з двох частин і представлена як запозиченнями англо – американського походження: Full- time, Teststopp, так і поєднанням англоамериканізмів з питомими лексичними одиницями.

Складноскорочені запозичені слова, утворені способом телескопії, внаслідок якого два слова з усиченою кінцевою та початковою частинами зливаються в одне слово, або абрєвіатурним способом, також беруть участь у словоскладанні: cif-Geschäft – угода за умовами сіф.

До політичної термінології німецької мови часто запозичуються не окремі лексичні одиниці, а повністю словосполучення, які в німецькій мові відповідають композитній структурі. Вони характеризуються внутрішньою цілісністю та позначають єдине поняття, предмет, явище або процес. В лінгвістичній літературі такі словосполучення називають стійкими. О. І. Смирницький вважає їх аналітичними словами.

У запозичених словосполученнях англо-американського походження як правило, перший компонент відіграє роль означення по відношенню до другого: fiscal policy "фінансова політика", offset account "розрахунковий рахунок".

Показано, що часто стійкі словосполучення англо – американського походження відповідають в німецькій мові композитній структурі, пор.: imited partnership – Kommanditgesellschaft, terms of payment – Zahlungsbedingungen, small business – Kleinbusiness [5, с. 126].

Таким чином, можна стверджувати, що спосіб утворення нових складних слів та словосполучень з найновіших англо – американських запозичень є достатньо продуктивним. Ці складні слова та стійкі словосполучення ми можемо розчленити штучно на компоненти, за основною частиною якого вони можуть бути віднесені до коренево – словотвірного гнізда.

Література:

1. Ахманова О. С. Основы компонентного анализа / О. С. Ахманова, И. А. Мельчук, М. М. Глушко; под. ред. Э. М. Медниковой. – М. : изд-во Моск. Ун-та, 1999. – 98 с.
2. Вашунин В. С. Субстанивные сложные слова в современном немецком языке / В. С. Вашунин. – Москва : Высшая школа, – 1990. – 159 с.
3. Дерді Е. Т. Словотвірні та структурно-семантичні характеристики англійських юридичних термінів : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10. 02. 04. / Дерді Емма Тіберіївна. – К. : 2003. – 21 с.
4. Іщенко Н. Г. Семантичні та словотвірні процеси в словниковому складі сучасної німецької мови // Вісник Київського державного лінгвістичного університету. Дослідження молодії вчених. Серія "Філологія". Вип. 3. Взаємодія одиниць різних рівнів германських та романських мов / Н. Г. Іщенко. – К., 1997. – С. 224-229.
5. Омельченко Л. Ф. Телескопія – один из малоизученных способов образования современного английского языка // Филологические науки. – 1991. – № 5. – С. 66-71.
6. Степанова М. Д. Словообразование современного немецкого языка / М. Д. Степанова. – Москва : Изд-во литературы на иностранном языке, 1993. – 276 с.
7. Тодор О. Запозичення-англіцизми у мові преси 80-90-х років // Українська мова : Najnowze dzieje jazykow slowianskich. – Uniwersytet Opolski – Instytut Filologii Polskiej. – Opole – 1999. – 324 с.